

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Waar ligt de rode lijn?

door **Rien Fraanje** De auteur is oud-directeur van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. In deze rubriek belicht hij de politieke actualiteit vanuit de kunsten.

Op een avond staan ze voor de deur: twee agenten van de zogeheten Garda National Service Bureau (GNSB). Ze vragen naar de heer Larry Stack, de vicevoorzitter van een grote vakbond in een Ierland waar de nieuwe premier van het land zich ontpopt tot een autoritaire leider die geen tegenspraak duldt. En een vakbondsleider is een vertegenwoordiger van een organisatie die voor tegenmacht zorgt. De heer Stack wordt daarom geacht voor een goed gesprek langs te gaan bij de GNSB.

De vraag geeft onrust. Waar doe je verstandig aan? In de oude werkelijkheid, toen Ierland nog een democratische rechtsstaat was, had een vakbondsleider niets te vrezen. Maar er is iets veranderd in het Ierland van Paul Lynch' Booker Prize-winnende roman *Lied van de profeet*. Larry besluit zich een dag later te melden, maar keert niet meer terug. Zijn vrouw Eilish probeert verhaal te halen en wordt van het kastje naar de muur gestuurd; ze komt niet te weten waar hij verblijft.

Eilish moet verder met haar leven in een land waarin het steeds onaangener wordt om te leven. Zonder man en met vier kinderen in de leeftijd van 1 tot 16 jaar probeert ze er nog iets van te maken. Dat kan eerst door zo veel mogelijk het gewone leven te laten doorgaan, maar wordt steeds

moeijker wanneer langzaam maar zeker vrijheden worden ingeperkt en de repressie wordt vergroot.

De argumentatie van het regime is helder: 'U gelooft in wetten die niet bestaan, de rechten waar u het over hebt worden nergens bevestigd, ze zijn een verzinsel, bedacht door de staat, het is aan de staat om te besluiten waarin wel of niet wordt gelooft, afhankelijk van de situatie waarin het land verkeert.' Kortom, er bestaan geen universele wetten en rechten. Degenen die aan de macht zijn bepalen wat als waarheid wordt gezien.

Eilish' zus woont in Canada en zij nodigt haar zus en kinderen uit om de oversteeek te maken. Eilish wil er niet van weten. Ze wil thuis zijn op de dag dat Larry weer naar huis komt. En waken over haar dementerende vader. En haar kinderen zo veel mogelijk een gewoon leven geven. Haar zus antwoordt: 'De geschiedenis is een stille kroniek van mensen die niet wisten wanneer ze weg moesten gaan.'

Het is de kernzin van het boek. Lynch werkt het als centraal thema uit: Wat is het goede moment om te vertrekken? Wanneer is de maat vol en wordt een situatie onhoudbaar? In een interview met *Trouw* zei Lynch daarover: 'Ik probeer de ware complexiteit van gewone levens te tonen. Als we naar het nieuws kijken,

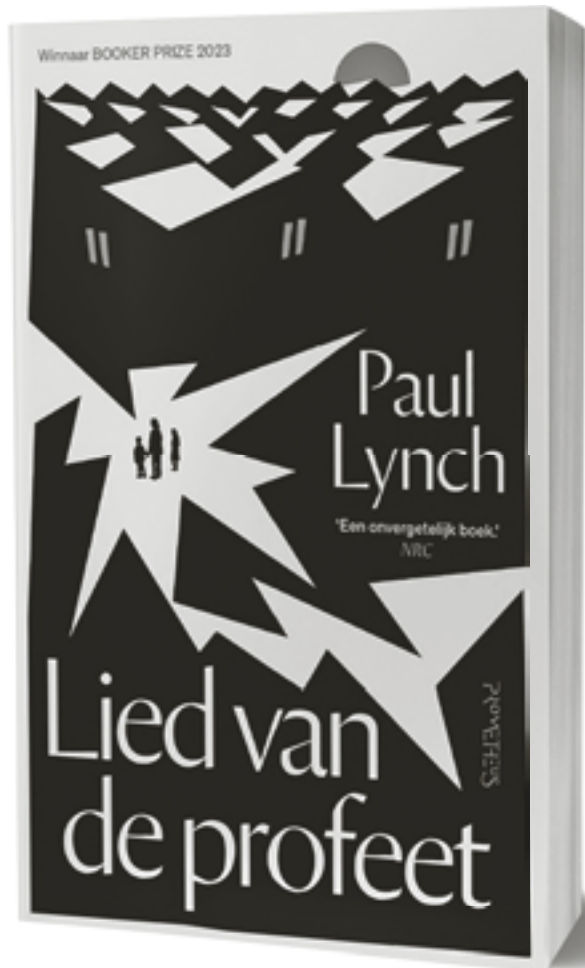
zeggen we: oh, maar ik zou mezelf niet toestaan om in zo'n situatie terecht te komen. Ik zou allang zijn weggegaan. En het boek zegt: echt waar? Ben je daar zo zeker van?"¹

Die stille kroniek waar de zus van Eilish over spreekt, heeft een bredere betekenis dan de vraag wanneer het moment daar is om te vertrekken. Het gaat ook over het bepalen van het moment dat we een rode lijn overgaan in een democratische rechtsstaat. Niet om te beslissen wanneer je wilt vertrekken, maar om te bepalen wat nog (politiek) acceptabel is.

Het CDA stond in 2010 voor die cruciale keuze toen het moest bepalen of het in een regering wilde stappen die mede kon bestaan met de steun van de PVV. Dit voorjaar moesten VVD en NSC die keuze maken. De laatste partij legde daarvoor zelf een rode lijn aan: een document met rechtsstatelijke kernwaarden. De vier partijen die nu een kabinet hebben gevormd ondertekenden die.

Toen kwam het Hoofdlijnenakkoord, met beleidsambities waarvan deskundigen en juristen – bijvoorbeeld op het terrein van asiel en migratie – zeiden: 'niet haalbaar', en vooral: 'strijdig met de wet en met internationale verdragen'. Maar de partijen waren de Rubicon al over. Dus ook toen de kandidaat-bewindslieden van de PVV werden gepresenteerd, van wie enkelen zich eerder met zeer omstreden uitspraken hadden geprofileerd, was er voor VVD en NSC geen principieel bezwaar meer over.

Dat is het funeste van het populisme en van rechts-radicaal gedachtegoed: het sluipt onze huizen binnen,

injecteert ongemerkt onze gedachten en overtuigingen. Een uitspraak waarvan we tien jaar geleden nog van slag raakten, passeert nu zonder dat we ons er druk om maken. Verschuiven we steeds die rode lijn? Of zijn we die allang gepasseerd, zonder dat we het in de gaten hadden?

Paul Lynch,
Lied van de profeet.
Amsterdam:
Prometheus, 2024.

1 Diewertje Mertens, 'Booker Prize-winnaar Paul Lynch: "Als je de lezer naar de hel voert, moet je zijn hand vasthouden"', *Trouw*, 13 april 2024.